

Het waschbekken en de handdoek.

Aan den vooravond van den grooten exodus uit het diensthuis der zonde, zit de Heiland met Zijn discipelen rond den Paaschdisch. Zacht valt het licht van de olielampen over het gezelschap. De evangelist schrijft boven dit tafereel: „Liefde tot het einde”. Dat is maar niet liefde tot het einde van Jezus' leven, maar liefde tot het einde, tot de uiterste grens der liefde.

Als wij op de discipelen zien, zouden wij geneigd zijn om te spreken van „ellende tot het einde”. In zekeren zin gebeuren in de kerk de naaste dingen ter wereld! Zij kibbelen als kinderen: „Jij zit op mijn plaats!” De eerverschillen dreigen dit laatste samenzijn van den Heiland met Zijn jongeren te bederven. En het is alsof de Satan hoort: Daarvoor hebt Gij nu den hemel verlaten! Voor zulke sujetten! Laat ze naar de hel gaan, ze verdienen het! Voor een goede zal mogelijk iemand bestaan te sterven, maar voor zulke mensen!

Maar Jezus in Zijn volle kennis van en innige verbondenheid aan de Wel, welker eisch liefde is, gaat naar de deur, waar het waschbekken staat en de handdoek ligt. In hun run op het mooiste plekje zijn de discipelen daar voorbij gestoven. Trouwens, voetwasschen is een slavenwerk. Een korporaal-slaaf, een slaaf met strepen zal er zelfs den neus voor optrekken: „daar ben ik niet voor!” Maar Jezus doet alsof Hij een slaaf is en ieder onzer een god! Laten zij, die alleen weten van een blikseman uit de verborgenheid, eens denken aan den Heiland met den handdoek!

Geeft de Christus ons hier alleen aanschouwelijk onderwijs in nederigheid? Ik geloof het niet. Is de voetwassching naar Jezus' eigen woord niet beeld van de reiniging van de dagelijksche zonden? Welnu, wij moeten daarin Gods medewerkers zijn. Iemand heeft gezegd: Er is onder christenen zulk een gedrang om de mooiste plaats, er moest meer een dringen zijn om bij den handdoek te komen.

Nu zijn er geloovigen, die als Petrus de voeten driftig terugtrekken en het uitschreeuwen: Niet alleen de voeten, maar ook de handen en het hoofd! Zij hebben het rijke evangelie niet verstaan: Gij zijt geheel rein! Zij veranderen het woord: gijlieden zijt rein, maar niet allen! in de armelijke veronderstelling: Mogelijk is er wel één onder u, die rein is. Zij wachten op een genade-daad in verloochening van Gods genadewerk.

Wij kunnen het waschbekken ook uit verkeerd begrepen nederigheid voorbijgaan. Wij kunnen redeneeren: Mijn voeten zijn zoo zwart, dat ik van de voeten van mijn broeder niets durf te zeggen. Ik kan in het besef van mijn onvolkomenheid doen alsof mijn broeder geen zwarte voeten heeft en uitroepen: O, wat een schoone voeten! O, wat een fraaie voeten! Deze admiration mutuelle, deze wederkerige bewondering en vleierij is zelfs heel erg in onze christelijke kringen doorgedrongen. Maar dan hinkt het christelijk leven voort op vermoede en brandende voeten.

Ik kan van dien plicht der liefde echter ook een caricatuur maken.

Dan neem ik met een tragisch gezicht het bekken op, hang demonstratief den handdoek over mijn arm en poseer in die houding voor den fotograaf als de nare-karweijs-discipel!

Dan heb ik mijn loon weg!

Aan zulke opper-pedicuren hebben wij geen behoefte.

Wel aan de dagelijksche vervulling van de wel der liefde in de voetwassching.

Ik denk, dat er heel wat minder tuchtzaken op de agenda der kerkelijke vergaderingen zouden komen, als wij het voorbeeld van den Heiland meer voor oogen hielden.

Ik meen, dat als wij ons geloof in deze weken op den Zaligmaker concentreren, er heel wat moeilijkheden uit den weg zullen worden geruimd.

Dan zal de God der liefde en des vredes met ons zijn!

N. B.

zijn tweede ik; nu stond hij in zijn eerste ik voor hem. Hij schaamde zich voor z'n tweede ik. Toch vroeg hij straf voor het tweede ik, omdat hij zich daarvoor verantwoordelijk gevoelde. Zijn tweede ik kon niet losgevoerd worden van zijn persoonlijkheid. Welnu, zoo is het ook in de triniteit (drie-eenheid). Niet ieder ik (is) af te scheiden van de persoonlijkheid Gods; ieder ik, niet pathologisch, is de persoonlijkheid Gods, of, gelijk men het tot nu toe uitdrukte: ieder persoon is het heele wezen Gods.” (blz. 14.)

3) Hier volgt een opmerking over de Grieksche of Latijnsche woorden „ousia” (wezen), of „essentia” (wezen):

„Wie aan den Vader, Zoon en Heiligen Geest een gelijke inter-trinitarische plaats toekent, voor hem wordt de term „ousia” gedrukt door groote

nog niet bemerkt). Er is toen een commissie benoemd, die volgende verklaring publiceerde:

„De Commissie...”

gehoord de verklaring van Prof. Dr J. Waterink,

a. dat hij zich aan het Gereformeerd belijden, dat de Zoon Gods, de Tweede eeuwige Persoon der Heilige Drieëenheid, de onpersoonlijke menselijke natuur heeft aangenomen, niet alleen wat het lichaam of vleesch aangaat, maar ook een ware menselijke ziel of geest, ook wetenschappelijk gebonden acht, niet alleen zakelijk, maar ook wat de termen betreft;

b. dat al zijn vroegere uitspraken in deze hiernaar verklaard of gecorrigeerd moeten worden en hij nooit bedoeld heeft iets anders te leeren;

van oordeel, dat door bovenstaande verklaring zelfs de geringste schijn van een confessioneel geschil is weggenomen;.....

constateeren, dat Prof. Dr J. Waterink en Dr H. Steen in de gerezen kwestie principieel geheel met elkander accoord gaan, terwijl eventuele structuurverschillen in deze tusschen hen door beiden worden gerespecteerd” (zie „Ref.” 15 Mei 1936).

Enigermate bekend met wat zich bezig was af te spelen in de gereformeerde wereld, heb ik toen dadelijk geschreven:

„Sommigen denken misschien, dat hiermee een soort van pacificatie bereikt is. Het zou echter ook mogelijk kunnen zijn, dat in deze vredesverklaring een begin van nieuwen strijd, maar dan met andere groepering van voor- en tegenstanders, gegeven is.”

Ik meen, dat de tot ongekende hoogte opgevoerde polemiek, geopend door de Professoren Kuyper en Hepp, wel bewijst, dat ik goed zag.

Welnu: de commissie, hierboven bedoeld (waarin ook Prof. Hepp zitting had), schijnt nog al ingenomen met iemands verklaring, dat hij ook wat de termen betreft zich wetenschappelijk gebonden acht; zij is daarmede zoo ingenomen, dat zij o.m. daarom zelfs den geringsten schijn van een confessioneel geschil ontkent, zelfs al blijven er „structuurverschillen” over. Wij voor ons zien structuurverschillen als gewichtiger dan zelfbinding in de terminologie.

Maar nu de Professoren Vollenhoven en Dooyeweerd? Terminologisch binden zij zich niet in alles aan het „gereformeerde belijden”; dat kan trouwens niemand, omdat „het” belijden zelf terminologisch zeer verschillend is. Prof. Hepp zijnerzijds houdt hun nu onderscheiden termen uit dat „belijden” voor, constateert, dat er verschil is, en wil dan ook daarmee aantoonen, dat zij afwijken.

Maar Prof. Hepp heeft in de leer der drieëenheid aan de terminologie der belijdenis zelf zich niet wetenschappelijk gebonden geacht. Waar de Catechismus spreekt van drie personen, daar spreekt hij van drie „ikken”¹⁾. Dat brengt dus mee, dat ook hij feitelijk niet gebonden wil zijn (evenmin als de Professoren Vollenhoven en Dooyeweerd) aan de belijdenis-uitspraak, omtrent „de vereniging en het onderscheid der twee naturen van Christus in één PERSOON”. Als de belijdenis spreekt van den goddelijken Persoon, die de menselijke natuur aannam, dan zegt Prof. Hepp liever: het tweede goddelijke „ik”.

Zonder betekenis is dat niet, ook niet in de waardeering van den geopenen aanval.

Men leide, om dit in te zien, op de laatste woorden van de laatste noot bij dit artikel.

En als de lezer dat gedaan heeft, dan keeren we met hem terug tot de in den aanhef van dit artikel gestelde vraag: waarom wil Prof. Hepp...? en wat daar verder volgt. Als Prof. Hepp aan zijn collega's voor de vierschaar des volks volkomen recht had willen doen, dan had hij moeten vooropstellen:

zij verwerpen van het dilemma: persoonlijk of onpersoonlijk het laatste lid (strikt genomen: het woord „anhypostatisch”);

maar dat wil natuurlijk nog niet zeggen, dat ze daarom leeren, dat de menselijke natuur van den Heiland „persoonlijk” was;

men kan immers tegen één lid van een dilemma, van een alternatief, bezwaar hebben, om verschillende redenen, b.v. omdat men het dilemma zelf niet aanvaardbaar acht;

en strikt genomen, acht ik, Prof. Hepp, het dilemma ook niet aanvaardbaar, als het aankomt op wetenschappelijk spraakgebruik.

Als dit was vooropgesteld, dan zou alles al dadelijk, al heel wat vriendelijker geklonken hebben. Om maar te zwijgen van heel wat anders.

K. S.

1) We lezen in een (niet letterlijk gedicteerd) „dictaat”:

„Wij mogen dus zeggen, dat er drie ikken in God zijn, of een drievoudig, drievoudig ik in God. Nu de vraag: zijn wij hiernede nu wel gevorderd als wij zeggen: God is één in persoonlijkheid, en drie in ik; zeggen wij dan niet eigenlijk: God is één in ik, en drie in ik? en poneeren wij dan niet de tegen alle logica in gaande stelling: één is gelijk drie? Dat zou alleen mogelijk zijn als men persoonlijkheid en ik identificeerde. Toch moet daarbij bezwaar worden gemaakt. De persoonlijkheid kan zeer zeker optreden als een ik, maar is niet identiek met het ik. De persoonlijkheid laat zelfs onder menschen een meerderheid van ikken in zich toe. Dat (is) reeds in de Schrift aanwezig. Het sterkt in het laatste deel van Rom. 7.” (1927—28, blz. 10).

Hierna volgt dan een redeneering over Rom. 7. Ge-

wezen wordt op v. 15 en volgende verzen. Daarna vervolgt het „dictaat” aldus:

„Met de grootste duidelijkheid wordt hier onderscheiden tusschen twee ikken: een ik, dat het goede niet wil, en een ik, dat het goede wel wil; een ik, dat het kwade haat en een ik, dat het kwade doet. Toch blijft Paulus onder dat alles één persoonlijkheid, dezelfde persoonlijkheid... Zijn persoonlijkheid, in zoverre zij is herboren, is zijn goede ik; zijn persoonlijkheid, in zoverre zij het kwade doet, is zijn boze ik. En nu niet hieruit concludeeren, dat zijn persoonlijkheid uit twee ikken is samengesteld... zijn persoonlijkheid valt niet uiteen in twee ikken. Wat dit beteekent ter illustratie van de Triniteitsleer, zullen wij een andermaal zien.” (blz. 11.)

Daarna wordt gehandeld over Galaten 2:20. We lezen op blz. 12:

„Hier hebben we weer de mystieke taal van de twee ikken: het doode ik verklaart (1 K. S.): ik leef niet meer, want ik ben met Christus gekruist. Hoe kan dat doode ik zoo spreken? Alleen door de persoonlijkheid van Paulus. Daaruit is ook het herboren ik aan het woord... Hier (is) dus de ééne persoonlijkheid Paulus, die een dialoog laat voeren door zijn twee ikken, voorgesteld door zijn doode en zijn levende ik. Die twee ikken in de ééne persoonlijkheid van den levenden christen zullen altijd blijven behooren tot de aimigmata van de plates (geloofsaanspraken, K. S.)... Ook ongelovigen, die de pistes (het geloof) niet hebben, onwedergeborenen, hebben soms (1) iets (1), wat daarmede overeenkomt. Ook zulke menschen merken vaak iets dubbels in zich op. Goethe heeft daaraan de klassieke uitdrukking gegeven in zijn bekend: zwei Seelen wohnen in meiner Brust (twee zielen wonen in mijn binnenste, K. S.)... De denker zou hier vertalen: „twee ikken wonen in zijn persoonlijkheid” (ik niet, K. S.). „Goethe gaf daarmede weer de ervaring van alle menschen in alle tijden. De mensch voelt zich in het binnenste van z'n binnen geen eenheid; en die vertweevoudiging van het ik moet worden toegeschreven aan de gratia communis (algemeene genade), welke een krachtig geluid laat hooren in de conscientie, die ten-lotte ook een stem is van het ik, geen bovennatuurlijke stem, terwijl dus de twee ikken bij den geloovigen ontstaan door de gratia particularis (bijzondere genade). Hoe dit zij, het voorkomen van meer dan één ik in denzelfden persoon is een algemeen verschijnsel. En daarbij komt nu nog, dat voor de nieuwere psychologie is neergelegd het verrassende probleem van de verdubbeling van het ik in een geheel anderen vorm.”

(Hierna volgen dan allerlei wetenswaardigheden omtrent patienten uit krankzinnigengestichten, abnormale lieden, etc.)

Tot zover dit dictaat. Verouderd? Ik geloof het niet: als ik me niet bedrieg, moet men nog steeds deze dictaten bestudeeren voor candidaats- en doctorale examens aan de V. U. Bovendien: Prof. Hepp citeert zelf in zijn brochure (II) een uitdrukking van Prof. Vollenhoven (noot 188, Calv. en Ref. Wijsbeg.), waarvan Dr J. J. Bouwman deze week in Almeloosche Kerkbode vermoedde, dat ze bij Prof. Vollenhoven vervallen was. Ik laat dat buiten beschouwing. Ik vraag slechts: wat leert men aan de V. U.? En als Prof. Hepp ons wil doen kiezen tegen zijn collega's, dan vragen we met het volste recht naar zijn eigen meening. Wat de mijne betreft: ik geloof van heel die redeneering hierboven niets, en aanvaard evenmin de hier gevolgde redeneermethode, — al zou ik er overigens niet aan denken, daarom op te treden tegen Prof. Hepp. Ik houd me liever aan Prof. Greijdanus, die (Komm. Rom. Bottenburg, 343) bij de woorden in Rom. 7:15 (wat ik doe) opmerkt: „dit spreekt niet van zijn innerlijk denken en willen, maar van zijn levensopenbaringen, gedachtenuitingen, daden”, en die op blz. 346 zegt: „Daarmede stelt hij in zich geen tweërlei ik, doch stelt hij de kern van zijn persoon tegenover zijn overig bestaan, zijn ik tegenover zijne lichamelijke en geestelijke krachten, en deze laatste als overheerscht door de macht der zonde. Vgl. Dr A. Kuyper, De Gemeene Gratie, II, blz. 394 v.v.” Het is Prof. Greijdanus, die hier verwijst naar Kuyper's Gemeene Gratie. Op een andere plaats (II, 319) zegt Dr A. Kuyper:

„Zoo nu ook staat de herboren mensch er aan toe... Niet omdat er twee ikken in hem zijn; één ik van den ouden Adam en één ander ik van het kind van God, maar omdat de ééne zelfde persoon de ééne maal spreekt van zijn verborgen wezen, en de andere maal van den vorm, waarin hij uitkomt voor de wereld... Het is ons genoeg, zoo de gevaarlijke leer van de twee ikken maar is afgesneden.”

Het is te hopen, dat sommigen nu beter begrijpen, dan vroeger, welke gevaarlijke consequenties sommigen zien in de gemeene-gratie-theorie à la Prof. Hepp. Den aanstaanden schrijver van een nieuwe Deformatie-brochure over de gemeene gratie zij bij voorbaat verzekerd, dat we zijn hierboven geciteerde opinie (ook, waar ze de verhouding algemeene en bijzondere genade betreft) zeer bedenkelijk vinden. En de broeders, die almaar klagen over het loslaten van Kuyper en Davineck, mogen eens zien hoe Prof. Hepp in den opbouw der triniteitsleer construeerde met behulp van materiaal, dat Dr A. Kuyper afsneden wilde als ook terminologisch zeer gevaarlijk. Het is jammer, dat alles te moeten opmerken. Maar als Prof. Hepp (en die hem ter Synode steunden) niet anders willen, dan moeten zij de gevolgen dragen. Slechts intrekking der brochures kan ons er toe bewegen een dispuut te staken, dat Prof. Hepp zelf gewild heeft.

2) In het dictaat 1927—28, blz. 12—14, leest men daarover uitvoerig. De voorbeelden moeten dienen als illustratie bij de leer der drie-eenheid. „Iemand bekende voor den politierechter in Engeland, dat hij een dubbel-ik had. Zijn misdrijf had hij gepleegd met

gische formulee-
zijn colleges ter

ur dat ze gesteld
elkaar, ondanks
zoo bestrijdt, dat

preken over wat
een het wel, als
ingen of op mijn
daar ben ik dus
de controle voor

dan wel putten
voor letter voor
hemzelf zijn ze
at dit tegenover
uit een geschied-
vragen der psy-

op bl. 71 van zijn
eze brochure niet
door den auteur
staaltje van de

der V.U. den an-
het is voor mij
keerd zal vinden
wens als ik hier-
eren zal, dan doe

den hande-
te Franeker en
laren. Natuurlijk
zegt Prof. Hepp:
t zeggen van de

colleges zijn bes-
te verbeteren. Dat
loffelijk streven
verwijst, dat later
zou: oorspronke-
ten, waarin Prof
wat dingen, waar
het name, als de
lenis omtrent den

een in PER-
IKKEN) wordt
in Galaten 2, waar
dij zou spreken?

ergelijke wrakken.
Ik vind de eerste
tweede nog heel
rover niet hebbe-

doctorandi van de
e theorieën zich
et, dat Prof. Hepp
anderer persoon-
met-selectie). Dan

st. Hepp nu eigen-
haar waardeering
en enkele dingen

rd en Vollenhoven
den in ons eigen
eene is natuurlijk

, dan drijft Prof
toet de heidensche
pelen”, bl. 11); en
richting heeft zelf

als in de gerefor-
als Dr Kersten
formeerde Kerken
steken. Dit laatste

heeft (blijkbaar
die geen verstand
s, als hij vet laat
n heidendom!

ood; wat niemand
oo. Maar waarom
hoven rechtstreeks

: zou men — vol-
noemen de ziekte,
en hebben geleides
et zijn hersteld...”

„De gedachte
milieu aan-
nkelijkheid”

denten geleerd, en
ctaten bestudeeren,
heeft op de over-
nis der drie PER-

ok in verband met
fie. De Professoren
recht op even taal-
spronkelijkheden”

reformeerde rep-
apitre. Wij vragen
Prof. Hepp?

terminologisch
lijkt er wel wat op
adertijd het bericht

it er „een conferen-
s Steen en Prof.
en, mede te werke-

n vrede der kerken
angen zou kunnen
it nog wel — tou-

pen) denkbeelden
der het vognis van
genwoordig roep-
ctorale, hebben dat

st. W's geschied-

apitre. Wij vragen
Prof. Hepp?

terminologisch
lijkt er wel wat op
adertijd het bericht

it er „een conferen-
s Steen en Prof.
en, mede te werke-

n vrede der kerken
angen zou kunnen
it nog wel — tou-

pen) denkbeelden
der het vognis van
genwoordig roep-
ctorale, hebben dat

st. W's geschied-